

2007/6. szám

Műhelymunkák

A NATO szerepe a nemzetközi
terrorizmus elleni harcban

Az Egyesült Királyság politikai vetülete

Peterdy Viktória

Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány

www.cgeopol.hu

Bevezetés

Európában Franciaország és Nagy-Britannia az a két katonai hatalom, amely osztozik a nukleáris hatalmi státusban és állandó tagsággal rendelkezik az ENSZ Biztonsági Tanácsában. Mindkét ország komoly tradíciókkal rendelkezik a külföldi katonai intervenciók végrehajtásában (bár az utolsó jelentős mértékű közös brit–francia katonai beavatkozás az 1956-os szuezi akció volt), és napjainkban az európai országok közül csak ők képesek releváns katonai akcióra a kontinensen kívül eső régiókban. Mindezen közös tulajdonságok ellenére azonban jelentős különbségek vannak Nagy-Britannia és Franciaország között a biztonságpolitika területén.

A britek a NATO összes struktúráinak teljes – és ráadásul egyik legaktívabb – tagjai, ezzel szemben a franciák a katonai struktúrák munkájában nem vesznek részt teljes mértékben. A másik jelentős különbség az Egyesült Államokkal fenntartott kapcsolataik természetéből fakad. Franciaország a nemzetközi kapcsolatok önálló, független pólusaként határozza meg önmagát – általában az USA-val szembeni alternatívaként (lásd az iraki konfliktust). Ezzel szemben az *Egyesült Államokkal fennálló különleges kapcsolatok* („special relationships”) a brit kül- és biztonságpolitika alfáját és ómegáját jelentik.

A szuezi válságot követően – amely rámutatott arra, hogy London már nem képes a nemzetközi kapcsolatok teljesen független pólusaként szerepelni a nemzetközi porondon a „szuperhatalmak” akaratával szemben – a brit elit végleg úgy döntött, hogy Londonnak a lehető legnagyobb befolyásra kell szert tennie abban az erőközpontban, ahol a globális biztonsági környezetet érintő lényegi döntések születnek – tehát Washingtonban.

Ennek természetesen meg voltak a következményei a nukleáris erőkre nézve is: a franciával ellentétben a brit nukleáris arzenált az USA-val való szoros együttműködésben fejlesztették. Bár Nagy-Britannia a hidegháború végét követően még mindig a nukleáris nagyhatalmak elit csoportjába tartozik, a britek úgy döntöttek, hogy országukat korlátozott számú robbanófej rendszerben tar-

tásával is az említett csoportban tarthatják. Ezt a fonalat követve Nagy-Britannia jelentősen csökkentette nukleáris képességét: teljesen leszerelte a repülőgépről indítható nukleáris fegyvereit, és a Vanguard osztályú atom-tengeralattjáróra telepített robbanófejek számát a felére csökkentette: tengeralattjáróként 96-ról 48-ra.¹

Ennek következtében Nagy-Britannia jelenleg kevesebb, mint 200 bevetethető nukleáris robbanófejet tart rendszerben, és a britek nem terveznek modernizációs programokat sem nukleáris fegyvereik számára (ezzel szemben a franciák több száz robbanófej rendszerben tartásáról döntöttek, és az elkövetkező évtizedekre jelentős modernizációs folyamat kezdődik a tengeralattjáróról indítható nukleáris fegyverek számára éppúgy, mint a repülőgépekről indíthatóakéra). A britek hisznek abban, hogy nukleáris politikájuk alapvető céljait – fenntartani a minimális elrettentést és „benntartani” Nagy-Britanniát a nukleáris hatalmak presztízsjellegű csoportjában – képesek viszonylag minimális áron is elérni, természetesen az USA-val a hátuk mögött.

A hidegháború vége ugyanakkor döntő hatással volt a brit biztonságpolitikára is. A hidegháború utáni új biztonsági környezet és annak hatásai a brit biztonságpolitikára a Strategic Defense Review² című dokumentumban kerültek elemzésre. A dokumentum szerint, amelynek értékelései 2001. szeptember 11-ét követően is érvényesek, a szó klasszikus értelmében Nagy-Britannia és Nyugat-Európa számára nincs a hidegháborúhoz hasonló direkt fenyegetés, és a helyzet hasonló a brit tengerentúli területek esetében is.

A jelenlegi helyzetben a legfontosabb biztonsági kihívások, amelyekkel a briteknek szembe kell nézniük, az ún. aszimmetrikus fenyegetések, mint a terrorizmus, a nemzetközi bűnözés, az etnikai és vallási alapú konfliktusok, a nem-

¹ Ondrejcsák Róbert: Az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország és Németország biztonságpolitikájának összehasonlítása
Fórum Társadalomtudományi Szemle 2003/2. szám

² Strategic Defense Review
<http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/CorporatePublications/PolicyStrategyandPlanning/StrategicDefenceReview.htm>

zetközi kereskedelem veszélyeztetése vagy a partner országok destabilizálódása. Az SDR hat olyan célt sorol fel, amelyek elérése, biztosítása szükségessé tehetik a brit haderő bevetését:

- a békebeli biztonság erősítése – a terrorizmussal és a szervezett bűnözéssel szemben a civil autoritásoknak nyújtandó támogatás otthon és külföldön egyaránt;
- a tengerentúli területek biztonsága – a brit erőknél képeseknek kell lenniük függetlenül is kezelni az ezzel kapcsolatban felmerülő biztonsági problémákat;
- humanitárius és békefenntartó műveletek – ezek tipikus esete például az SFOR-ban való részvétel vagy a koszovói elkötelezettség;
- a NATO területén kívüli regionális konfliktus – az ilyen típusú operációk végrehajtásához nélkülözhetetlenek a nagyobb mértékű haderő-átcsoportosítási képességek (az ezzel összefüggő régiók a Perzsa-öböl, Közel-Kelet, Észak-Afrika);
- a NATO országok területét érintő regionális konfliktus – valamely NATO-szövetséges ország katonai védelmét jelenti viszonylag korlátozottabb fenyegetés esetén;
- a NATO-ra irányuló stratégiai támadás – ez a legvalószínűtlenebb fejlemény, az erre való reagáláshoz már komolyabb szintű nukleáris képességek is szükségeltetnek.³

Amint ez az előbbiekből is kiviláglik, az Észak-atlanti Szövetség annak el-
lenére rendkívül fontos helyet foglal el a brit biztonságpolitikai gondolkodásban,

³ „The revised Missions cover both current priorities and longer term insurance:

(a) Peacetime Security
(b) Security of the Overseas Territories
(c) Defence Diplomacy
(d) Support to Wider British Interests
(e) Peace Support and Humanitarian Operations
(f) Regional Conflict outside the NATO area
(g) Regional Conflict inside the NATO area
(h) Strategic Attack on NATO.”
SDR, 19.o.

hogy a szervezet jellege változóban van, és egyre inkább politikai jellegűvé válik. Ugyanakkor a brit fegyveres erők bevetésének legvalószínűbb célterületei Európától távolabbra esnek – a Közel-Kelet, Észak-Afrika, Közép-Ázsia és a Kelet-Mediterráneum térsége. A brit fegyveres erők legfontosabb feladata az új típusú biztonsági kihívások kezelése. Ez azt is jelentheti, hogy „fel kell lennünk készulve arra, hogy a válságövezetbe kell mennünk még azt megelőzően, mielőtt a válság érkezik el hozzánk”. Ennek következtében nagyon erős hangsúlyt fektetnek a „*power-projection*” képességekre. A Strategic Defense Review válaszul az új biztonsági környezet kihívásaira, a következő konkrét intervenciók lehetőségeivel számol a brit haderő számára⁴:

- válaszolni egy nagyobb nemzetközi konfliktus jelentette veszélyre, amely hasonló mértékű haderő-átcsoportosítást tehet szükségessé, mint az első Öböl-háború alatt, amelyben egy páncélos hadosztály, 26 nagyobb hadihajó és több mint 80 harci repülőgép lett átcsoportosítva;
- megvalósítani egy kiterjedtebb, de kisebb intenzitású műveletet, miközben fenntartani a képességet egy másik alapvető hadművelet realizálására. Nem várható, hogy mindkettő háborúvá teljesedik ki, vagy tovább tartana hat hónapnál.

Érdemes megjegyezni, hogy az iraki háború alatt Nagy-Britannia összesen csaknem 45 ezer főt és 100 harci repülőgépet vezényelt a Közel-Keletre, komoly haditengerészeti támogatással, beleértve egy kisebb repülőgép-anyahajót is. A jövőben a britek még tovább kívánják erősíteni ilyen irányú képességeiket. Ebben a folyamatban kulcsfontosságú szerepet fog játszani a 3, jelenleg rendszerben lévő kisméretű repülőgép-anyahajó két nagyobb (összesen 50 repülőgép és helikopter üzemeltetésére alkalmas) anyahajóval történő felváltása és C-17 típusú nagyméretű szállító repülőgépek vásárlása. A kb. 2012-ben rendszerbe álló nagy anyahajók újra visszaállítják a Royal Navy azon képességét, hogy képes legyen a potenciális válságövezetek közelébe küldeni egy erős

⁴ Strategic Defense Review

harci egységet anélkül, hogy igénybe vegye más országok területét (ráadásul ez valamelyest presztízskérdés is, hiszen a brit haditengerészet újra visszanyeri helyét a nagy repülőgép-anyahajókat rendszerben tartó haditengerészetek szűk elitklubjában).

Természetesen a New Yorkot és Washingtonot ért terroristatámadásokat követően sokkal nagyobb hangsúlyt fektetnek a terrorizmusra és az azzal összefüggő tényezőkre. Bár már az SDR is foglalkozott a terrorizmussal mint tipikus aszimmetrikus fenyegetéssel, a különbség a mai helyzettel összehasonlítva az ilyen jellegű támadások hatásainak értékelése. 2001. szeptember 11-e rámutatott, hogy az ilyen jellegű akcióknak megvan a „potenciálja, hogy stratégiai hatást érjen el”.

Az új globális biztonsági környezet értékelését és következményeit a The Strategic Defense Review: A New Chapter című dokumentum tárgyalja⁵ (2002 július). Az említett dokumentum kulcsfontosságú következtetései Nagy-Britannia számára a következők:

- Nagy-Britanniának meg kell őriznie „tudásbeli felsőbbrendűségét” („knowledge superiority”) a nemzetközi terroristákkal szemben annak érdekében, hogy értesülve legyen a terveikről, és bebiztosítsa az ellenintézkedések leghatékonyabb kombinációját;
- a katonai erő hatékonysága képes megelőzni, elrettenteni, nyomást gyakorolni, szétzilálni vagy megsemmisíteni ellenségeinket;
- ezeket a lépéseket alkalmazni lehet nemzetközi terroristákkal szemben éppúgy, mint – ha ez szükséges – olyan rezsimekkel szemben, amelyek támogatják őket (ezzel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy az USA Nemzetbiztonsági Stratégiája a következőképpen érinti ezt a problémát: „Nem teszünk különbséget a terroristák és azok között, akik tudatosan menedéket vagy segítséget nyújtanak nekik.”

⁵ Strategic Defense Review: A New Chapter

<http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/CorporatePublications/PolicyStrategyandPlanning/StrategicDefenceReviewANewChaptercm5566.htm>

- Nagy-Britanniának felkészülnie kell lennie fellépni azokkal a terroristákkal szemben, akik vegyi, biológiai, radiológiai és esetleg nukleáris eszközök birtokába jutnak.⁶

Az említett elemzés alapján a brit biztonságpolitika legfontosabb fejleményei a következők:

- a nukleáris arzenálra irányuló mérsékeltebb hangsúly és a robbanófejek számának jelentős csökkentése: Nagy-Britannia nukleáris képességei jelentősen kisebbek, mint az öt „hivatalos” atomhatalom klubjának akármelyik más tagjáé;
- az Egyesült Államokkal fennálló speciális kapcsolatok prioritása bármely más kapcsolattal szemben (lásd az iraki események háttérét). Nagy-Britannia a biztonságpolitikában egyértelműen a proamerikai és proatlanti irányvonalat követi a proeurópaival szemben (tehát ha választani kell valamilyen fontos kérdésben Washington és Párizs között, mindig az előbbi kap nagyobb figyelmet)
- a haderő-átcsoportosítási képességek további növelése, azon felszerelés és eszközök beszerzése és rendszerbe állítása, amelyek ilyen szempontból kulcsfontosságúak – nagy hatótávolságú szállító repülőgépek, nagyobb repülőgép-anyahajók;
- probléma lehet az SDR-ban lefektetett ambiciózus célok elérésével az ehhez szükséges források nagy volumene miatt. Nagy-Britannia már jelenleg is a GDP sokkal nagyobb százalékát fordítja a védelmi kiadások fedezésére, mint a szövetséges NATO-tagállamok döntő többsége (a bri-

⁶ • we must aim for “knowledge superiority” over international terrorists to anticipate their plans and ensure the most effective combination of effects to counter their attacks;

• the main sorts of military effect we can bring to bear are to prevent, deter, coerce, disrupt or destroy our opponents. These effects are described in more detail in Section 6 of the Supporting Information and Analysis;

• these effects may be applied both against international terrorist organisations directly, and, where necessary, against state regimes that support or sponsor them;

• we must now be ready to counter terrorists who acquire chemical, biological, radiological and perhaps nuclear devices.

SDR: A New Chapter Vol. I. 9. o.

tekhez hasonló arányokkal csak Franciaország, Görögország és Törökország büszkélkedhet, de az utóbbi kettő esete a köztük folyó kisebb fegyverkezési verseny miatt sajátos), ezért ezek nagyobb mértékű növelése nem járható út. A megoldás szövetségesek közötti nagyobb fokú specializáció lehet: Nagy-Britannia átengedheti a kevésbé igényes képességek fejlesztését kontinentális szövetségeseinek, saját maga pedig a „presztízsjellegű” programokra összpontosíthat (például a repülőgépanyahajók) – valamely másik hatalommal együttműködve.

Nagy-Britannia és a terrorizmus – a londoni merényletek és következményeik

Nagy-Britannia 1968-tól kezdődően a terrorista cselekmények széles skálájával kényszerült szembenézni. Ez jó ideig elsősorban az ország Írországhoz fűződő intézményes viszonyával volt összefüggésben, és elsősorban helyi szélsőséges csoportok tevékenységén keresztül volt érzékelhető (pl. IRA). A szigetországot ugyanakkor Közel-Kelet-politikája a nemzetközi terrorizmus látókörébe is belehelyezte: Nagy-Britannia egyrészt az államilag támogatott politikai erőszak (pl. Szíria) másrészt az ország területén élő közel-keleti kisebbségek által, saját problémáikra való figyelemfelkeltésként alkalmazott terrorista cselekmények lehetséges célpontjává vált.

Az már kezdetektől nyilvánvaló volt, hogy törvényi erejű anti-terrorista politika (intézményes reformok a nyomozati és igazságügyi államigazgatás terén) hatóköre elsősorban az észak-írországi problémák megoldására hivatott, és nem feltétlenül garantál biztonságot a külföldi eredetű erőszak megfékezésére. Amíg a 90-es évek londoni ill. omaghi IRA-akciói után napjainkra az észak-ír probléma megoldása körvonalazódni látszik, addig a brit anti-terrorista politikának sokkal erőteljesebb és komplexebb kihívással kell szembenéznie az iszlám fundamentalizmus esetében.

2001. szeptember 11. után összekovácsolódott szövetségesek afganisztáni, majd a „hajlandók koalíciójának” iraki szerepvállalása Nagy-Britanniát az

ideológiai megközelítés és az operatív katonai együttműködés szempontjából újra az Egyesült Államok első számú, elválaszthatatlan szövetségesevé tette. Az amerikai vezetésű szövetségi rendszer nemzetközi szerepvállalását leghevesebben ellenző muszlim szélsőségesek a britek számára korábbról már ismert két vonalon mutatkoztak aktívnak: a nemzetközi szintén folyamatosan jelen lévő és egyes államok támogatását élvező terrorszervezeteken keresztül, valamint a Nagy-Britanniában élő arab kisebbségi közösségeken belül.

A jelenlegi ismeretek szerint a július 7-i támadás különlegességét az adja, hogy *e két vonal a korábbiaknál nagyobb mértékben kapcsolódott össze*. Szakértői vélemények szerint az Al-kaidához sorolható merénylőknek olyan új generációjáról van szó, amely bár elvközösségben áll a régóta tevékeny afganisztáni, közel-keleti és délkelet-ázsiai csoportokkal, elsősorban nem a szervezet vezetéséhez és korábbi nemzedékeihez rendelkezik kötődéssel, hanem adott országhoz, amelyben a terrorcselekményt is végrehajtja (a merénylők egy része születésétől fogva, más része hosszú ideje Nagy-Britanniában élő és dolgozó, biztos egzisztenciális és családi háttérrel rendelkező személyek voltak). Az új típusú merényletsorozat így komplex kihívást hordoz magában, amely nem nélkülözi a bevándorlás-politika állami és európai dimenzióinak, a belbiztonsági intézményrendszernek, az emberi jogok és a demokratikus rend új ellentmondásainak valamint a nemzetközi együttműködésnek a kérdéseit sem.

Fentiek közül elsősorban a bevándorlás-politika és a demokráciában megszokott emberi jogok - különösen pedig a szólásszabadság - kérdése tűnik a legnehezebbnek, hiszen a nyugat-európai szociális jóléti állam alapvető berendezkedésének elemeit írhatják felül. A kihívásokra ugyanis a brit kormány a polgári szabadságjogok biztosítása és biztonság szavatolása közötti egyensúly az utóbbi javára történő megbontásában látja a megoldást. Nem véletlen, hogy a bírói ítélet nélkül, hatósági intézkedéssel foganatosított intézkedések, a személyes szabadság korlátozása rendkívüli ellenállásba ütközik a Habeas Corpus Act hazájában. Már a február végén háromszavazatos többséggel elfogadott terror ellenes törvény is óriási vitát váltott ki a parlament falain belül és azokon kívül

egyaránt. A törvény ugyanis a korábbi biztonsági rendelkezéseket a brit állampolgárokra is kiterjesztette, lehetőséget adva a belügyminiszter számára, hogy előzetes bírói konzultáció után elrendelhesse a terroristagyanús személyek házi őrizetét, kijárási tilalmát, lehallgatását, telefonforgalmának és internet használatának korlátozását. Másrészt a kormányzat a „terrorizmusra való uszítás” jogi kategóriájának tervezett bevezetésével egy tágan értelmezhető - s így erőteljesen vitatható – keretet adhat a muszlim közösségek hangadóinak semlegesítéséhez.

Blair még az Emberi Jogok Alapvető Kartáját (Európa Tanács) kihirdető Human Right Bill módosítására is késznek mutatkozott. Igaz augusztus 4-ei, további szigorítást célzó javaslatai kedvezőbb fogadtatást kaptak a támadások utáni hangulatban, reformjai azonban a szeptemberre összehívásra kerülő alsóházban még így is hosszas vita elé néznek. A belügyi és idegenrendészeti szervek hatáskörének további növekedése elsősorban a liberális demokraták (a kisebbik ellenzéki párt) berkeiben váltottak ki azonnali nemtetszést, akik véleménye szerint egy ilyen széles felhatalmazás pont a kívánt cél ellenkezőjét érné el, még több muszlim hívőt térítené a radikalizálódás útjára.⁷

A londoni merényletek tapasztalataiból kiindulva a biztonsági szolgálatok több irányba kiterjesztették ellenőrzésüket. Értékelték, elemezték a gyanúsítottak pénzügyi tranzakcióit, repülőjegy-vásárlásait, figyelemmel kísérték a Pakisztánból indított nagyobb banki átutalások brit végpontjait. Munkájukat nagyban segítette az az alig néhány éve kifejlesztett elemző szoftver is, amely alkalmas arra, hogy különféle adatbázisokból nyert információkat összevegyen egymással. E program összekapcsolta a légitársaságok jegyvásárlási, és a bankok forgalmi adatainak meghatározott csoportjait a gyanús személyek adataival. Így derült ki, hogy különböző légitársaságok különböző járataival közel húsz gyanús személy akart egy időben utazni, ami elég alapot szolgáltatott a hatóságoknak,

⁷ Européer Külpolitikai Elemzések: A londoni terrortámadások következményei
2005.08.12

hogyan egy terrortámadás kezdetét feltételezzék és megkezdjék a személyek elfogását.⁸

Az angol nemzeti bank (Bank of England) később nyilvánosságra hozta annak a tizenkilenc - terrorcselekmények előkészítésének gyanúja miatt fogva tartott - személynek a nevét és a lakcímét, akiknek a merényletkísérlettel összefüggésben zárolták számláit. A letartóztatottak - két muzulmán hitre áttért, tősgyökeres brit személy kivételével - mindannyian második generációs, pakisztáni származású, középosztálybeli brit állampolgárok. A legfiatalabb gyanúsított 17, a legidősebb 36 éves. Új elemként értékelhető, hogy a merényletek előkészítői között két - az iszlám hitre áttért - fehér férfi, valamint egy nő is volt.⁹

Az Egyesült Királyságban 2006. augusztus 9-ről 10-re virradóra több mint 20 személyt vettek őrizetbe terrorcselekmények előkészítésének gyanújával. A leleplezett merénylők számos, Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között közlekedő transzatlanti repülőgépjárat egyidejű felrobbantását tervezték. A robbanószerkezeteket külön alkotóelemekre bontva, kézipoggyászokba rejtve kívánták feljuttatni a repülőgépekre. Ezeket a fedélzeten állították volna össze az öngyilkos merénylők. Az alkotóelemeket a normál kézipoggyászokban nem feltűnő anyagoknak álcázták - pl. üdítő palack, elem, digitális eszközök -, amelyeket a repülőtéren ellenőrzés nem volt képes kiszűrni.

A nagy-britanniai letartóztatások meglepték a biztonságpolitikai elemzőket: 2001 után a terroristák - a bevezetett biztonsági intézkedésektől tartva - "elfordulni" látszottak a légi közlekedéstől, és helyette a jóval ellenőrizhetetlenebb, könnyebben, olcsóbban támadható nagyvárosi tömegközlekedési rendszereket vették célba. Az angliai eset érzékelteti, hogy a terroristák idővel képesek megkerülni a látható és folyamatosan szigorított biztonsági intézkedéseket.

⁸ NBH évkönyv 2006.
http://www.nbh.hu/evk2006/_index2.htm

⁹ NBH évkönyv 2006

Az Egyesült Királyság biztonsági szolgálatai és a rendőrség több mint fél éve ellenőriztek egy, az ország területén élő iszlám radikálisokból álló csoportot, amely kapcsolatban állt a pakisztáni al-Kaidával. A pakisztáni biztonsági szolgálat napokkal a londoni rendőri akció előtt hét embert - közöttük két brit állampolgárt - vett őrizetbe. A merényletkísérletek feltételezett értelmi szerzője, Rashid Rauf (más néven: Matiur Rehman) 2002 áprilisában távozott Pakisztánba, ahol egy "jótékonyági alapítvány" munkatársaként tevékenykedett. A hatóságok gyanúját az keltette fel, hogy ettől az alapítványtól hirtelen szokatlanul nagy átutalásokat kezdeményeztek brit címekre. A pakisztániak arról is tájékoztatták brit partnereiket, hogy egy általuk lehallgatott telefonhívásban ismeretlen személy a "nagy terv" végrehajtására bízta az angliai csoport tagjait.¹⁰

Több okból sem tekinthető véletlennek, hogy a 2005. július 7-ei robbantások, az azt követő támadáskísérletek, és a 2006 augusztusában leleplezett merényletkísérlet résztvevői éppen brit származású, szélsőséges muszlimok. Nagy-Britanniában nagy létszámú (több mint másfél milliós) szegregált muzulmán közösség él, amelynek - egy nemrég végzett felmérés szerint - legalább a fele felszámolná a nyugati társadalmat, egyharmaduk bevezetné a sariát (iszlám törvénykezés), 16 százalékuk pedig ezen célok elérése érdekében még a terrorista módszereket is elfogadhatónak tartja. Az egyik brit kutatóközpont vizsgálati kimutatták, hogy a brit muzulmánok 81 százaléka tekinti magát először muzulmánként, és csak azt követően hazája állampolgárának.¹¹

A madridi és a londoni merényletek elkövetői nem a határokon kívülről beutazó terroristák voltak, hanem legálisan az országban tartózkodó - esetenként másod-, harmadgenerációs, brit, illetve spanyol állampolgárságú - nem a szegényrétegekből származó, iszlám vallású személyek, akik a társadalom jogkövető, beilleszkedett tagjainak tűntek. A madridi, de különösen a londoni merényleteket követően a biztonsági és a civil szervezetek számos, párhuzamos kutatásba kezdtek annak érdekében, hogy a belső vallási-radikalizációs folyama-

¹⁰ NBH évkönyv 2006

¹¹ NBH évkönyv 2006

tok, és az ún. belső indíttatású terrorizmus ("homegrown terrorism") eredőit kimutassák, választ találjanak arra a kérdésre, hogy egy nyugati környezetben szocializálódott, kielégítő egzisztenciával rendelkező személy, hogyan válhat saját hazája ellenségévé.

A NATO terrorizmus-ellenes műveleteiben való brit részvétel

A terrorizmussal szembeni brit elkötelezettséget és aktív szerepvállalást jól érzékelteti, hogy London gyakorlatilag a NATO minden terrorizmus-ellenes műveletében részt vesz. AZ ENSZ BT 1244.sz. határozatának mandátumával rendelkező koszovói *KFOR* erőiben mintegy 200 fővel képviselteti magát az Egyesült Királyság.¹² Az Afrikai Unió felkérésére 2005-től a NATO támogatást és segítséget nyújt az AU darfúri békefenntartói részére (AU Peacekeeping Mission in Darfur – AMIS). A Szövetség mintegy 24.000 fős békefenntartó és 500 fős rendőrségi erők szállításában nyújtott segítséget. AZ AMIS mandátumának meghosszabbítása után az Egyesült Királyság a 2006-07-es pénzügyi évre 15 millió GBP-ről 35 millió GBP-re növelte a pénzügyi támogatását.

Afganisztán (ISAF)¹³

¹² Ministry of Defense – NATO Operations – Balkans
Forrás: <http://www.mod.uk>

¹³ UK Forces in theatre (deploying from 1 May 2007)

"Our forces in Afghanistan are currently over 6,000 strong and will increase to around 7,700 service personnel over the course of the year. The majority of this force is deployed in the South. In addition, the UK also provides service personnel in support of the Headquarters for the ISAF and for OEF, both of which are in Kabul.

The UK force deploying to Afghanistan over the course of 2007 includes elements of the following Royal Navy, Royal Marines, British Army and Royal Air Force units:

Helmand

- Headquarters, 12 Mechanized Brigade
- 228 Signal Squadron, Royal Signals
- Armoured Support Group, Royal Marines
- Second Royal Tank Regiment
- 1st Battalion The Royal Anglian Regiment
- 1st Battalion The Grenadier Guards
- 1st Battalion The Scots Guards
- 1st Battalion The Worcestershire and Sherwood Foresters
- 1st Battalion The Royal Welsh
- 5th Regiment Royal Artillery
- 19th Regiment Royal Artillery

A NATO az ISAF-en keresztül kulcsfontosságú biztonsági szerepet tölt be Afganisztánban, egyszersmind koncepcionális szempontból új területeket tár fel. Az ISAF kiterjesztésének legfőbb eszközei a *PRT*-k. Miközben relatíve új volt és bizonyos kritikák is követték az afganisztáni nemzetközi katonai részvétel korai fázisaiban, a *PRT*-konceptió általánosságban kiforrott és mára úgy tekintenek rá, mint elsődleges eszköz az afgán kormánynak a tartományokra gyakorolt befolyásának kiterjesztéséhez.

2005. november 11-én döntöttek a NATO-országok védelmi miniszterei arról, hogy kiterjesztik Nagy-Britannia afganisztáni szerepvállalását, s 2006 májusában átvette az ISAF parancsnokságát. A NATO-ISAF erői jelenleg a gerillaháború által nem sújtott északon tevékenykednek. A britek a felkelés által leginkább sújtott Helmand tartomány székhelyén, Laskargáiban létesítenek tartományi rekonstrukciós csoportot, *PRT*-t, amelynek létszáma az országban a legnagyobb, ezerfős lesz, szemben a többi 22, 100-150 fős, kevésbé hatékony *PRT*-ekkel, amelyek nem képesek biztonságot szolgáltatni a tartományban tevékenykedő NGO-knak, és nem képesek nagyobb volumenű rekonstrukciós mun-

-
- 39th Regiment Royal Artillery
 - Light Dragoons
 - 26 Engineer Regiment Royal Engineers
 - 2 Signal Regiment Royal Signals
 - 4 Logistic Support Regiment Royal Logistic Corps
 - 4 General Support Medical Regiment Royal Army Medical Corps

Kandahar

- 846 Naval Air Squadron
- 3 Regiment Army Air Corps
- 9 Regiment Army Air Corps
- 1 (Fighter) Squadron, Royal Air Force, operating the GR7 Harriers
- 4 (Army Co-operation) Squadron, Royal Air Force, operating the GR7 Harriers
- 18 Squadron Royal Air Force, operating CH47 Chinook helicopters
- 24 Squadron Royal Air Force, operating C130 Hercules transport aircraft
- 27 Squadron Royal Air Force, operating CH47 Chinook helicopters
- 30 Squadron Royal Air Force, operating C130 Hercules transport aircraft
- 70 Squadron Royal Air Force, operating C130 Hercules transport aircraft
- 47 Squadron Royal Air Force, operating C130 Hercules transport aircraft
- 3 Force Protection Wing Headquarters, Royal Air Force
- 5 Force Protection Wing Headquarters, Royal Air Force
- 7 Force Protection Wing Headquarters, Royal Air Force
- II Squadron Royal Air Force, Royal Air Force Regiment
- 15 Squadron Royal Air Force, Royal Air Force Regiment
- 51 Squadron Royal Air Force, Royal Air Force Regiment"

Forrás: <http://www.mod.uk>

kálatokra.¹⁴ E nagy PRT feladata lesz többek között a kábítószer-termelés elleni küzdelem és az alternatív termények termesztésének elterjesztése is.

Ugyancsak Helmandban hoznak létre egy másik ezerfős harcolóegységet Apache helikopterekkel. Adam Ingram védelmi miniszter arról tájékoztatta éppen a merényletek napján a brit parlamentet, hogy megkezdték a Helmand tartományban bevetendő elit ejtőernyős alakulatok és helikopteres támadóegységek felkészítését.¹⁵ 2006 elején kétezer brit katona érkezik Afganisztánba, s ezzel a brit erők létszáma 4800-ra emelkedik. Ezek az egységek bevetethetők gerillahadviselés ellen és részt vesznek a kábítószercsempészet elleni küzdelemben. Nem háborús hadviselésre készülnek, de helyi fegyveres konfliktus leverésére, hadurak, kábítószercsempészek, al-kaidás terroristák, al-Kaidaszövetségesek és tálibok ellen fognak harcolni. Átveszik továbbá a britek a koalíciós erők kandahári parancsnokságát 5–800 fővel (ahol kanadai PRT létesül), innen végeznek műveleteket a Kandahár tartományban és Uruzgan egy részén (ahol holland PRT alakul). Ugyancsak 5–800 fős brit erővel működtetik Kabulban a NATO-erők központi parancsnokságát, hogy kiváltsák a 20 000 fős amerikai haderő csapatkivonásait. Tavasszal négyezer amerikai katona hagyja el Afganisztánt, ezt a 2006. év során később további csapatkivonások követik.

Ezt az űrt kitöltendő – a britek a nemzetközösség tagállamaival és más országokkal is új szövetségről, harcolóegységek közös felállításáról tárgyalnak. Nagy-Britannia felkelésellenes koalíciót¹⁶ kíván létrehozni az amerikai erők részleges kivonását követően, gerillahadviselés ellen kiképzett speciális erőkből. November 14-én döntött minderről a brit parlament azon ülésén, ahol John Reid védelmi államtitkár hosszú távú afganisztáni brit szerepvállalásról beszélt.

ACTIVE ENDEAVOUR¹⁶

¹⁴ Katona Magda: Az erőszak új hulláma Afganisztánban Új Honvédségi Szemle 2006/02.

¹⁵ Katona Magda: i.m.

¹⁶ Az Active Endeavourhoz további információk:

http://www.afsouth.nato.int/JFCN_Operations/ActiveEndeavour/Endeavour.htm

Az *Active Endeavour* hadművelet, a NATO földközi-tengeri terrorizmus ellenes művelete egyértelműen bizonyítja a Szövetség elszántságát és képességét a terrorizmusra való reagálásra. A 2001. októberében a Washingtoni Szerződés 5. cikkelyének életbe léptetésével összefüggésben indított művelet a Földközi-tenger keleti részén végzett őrzátozással és kereskedelmi hajózás megfigyelésével kezdődött.¹⁷

A NATO Állandó Földközi-tengeri Haditengerészeti Erői 2001. október 6-án vonultak fel a Földközi-tenger keleti részén, egy nappal azelőtt, hogy a tálibok és az al-Kaida Afganisztánból való kiűzésére megindult volna az USA által vezetett *Tartós Szabadság* hadművelet. Ez a szeptember 11-i terrortámadások és egy nappal később az 5. cikkely NATO általi életbe léptetése után az Egyesült Államok kérésére hozott intézkedés arra szolgált, hogy elrettentésként működő jelenlétet és megfigyelést biztosítson stratégiai nemzetközi vizeken egy kulcsfontosságú pillanatban.¹⁸

A közben eltelt évek során a művelet, amelyet később *Active Endeavour* névre kereszteltek, egyre kifinomultabb lett, ahogy a Szövetség finomította terrorizmus ellenes szerepét és beépítette a művelet során levont tanulságokat. Ily módon az *Active Endeavour* mandátumát rendszeresen felülvizsgálták, küldetését és a haderő összetételét pedig kiigazították, hogy az egész földközi-tengeri térségben hatékonyan szálljon szembe a terrorizmussal. 2003. februárjában a műveletet kiterjesztették a kereskedelmi hajózáshoz biztosított védőkíséretre a szövetséges államoktól a Gibraltári-szoroson át.¹⁹ Ez egy elővigyázatossági intézkedés volt, amelyet olyan hírszerzési értesülések alapján hoztak, melyek szerint ezen a rendkívül keskeny szoroson áthaladó hajók potenciális terrorista célpontok. A kíséretet később 2004. májusában, felfüggesztették, a kérések számának csökkenése miatt, de ez a tevékenység bármikor újra aktiválható.

¹⁷ Dagmar de Mora-Figueroa: A NATO válasza a terrorizmusra
NATO Tükör 2005/3

¹⁸ Roberto Cesaretti :A terrorizmus elleni harc a mediterrán térségben
NATO Tükör 2005/03.

¹⁹ Cesaretti. I.m.

2003. áprilisában a NATO kiterjesztette az *Active Endeavour* tevékenységi körét a hozzájárulásos átvizsgálási műveletekre, azaz a hajók kapitányai és a hajó zászlaja szerinti államok hozzájárulása alapján a nemzetközi jog szerint történő átvizsgálásokra. Ezután 2004. márciusában a NATO kiterjesztette az *Active Endeavour* művelet tevékenységi területét a teljes mediterrán térségre. 2005. szeptember 15-től mintegy 69.000 hajót „hívtak” és 95-öt vizsgáltak át. Ezen kívül 488 nem harci védőkíséretet biztosítottak a Gibraltári-szoroson át.²⁰

Az *Active Endeavour* jelenleg különösen a következő négy területen tevékenykedik: Segít elrettenteni minden, tengeren vagy tengerről végrehajtott, terrorizmust támogató cselekménytől, illetve megzavarni az ilyen cselekményeket, ellenőrzi a "torlódási" pontokat, azaz a legfontosabb átkelőhelyeket és kikötőket a földközi-tengeri térségben oly módon, hogy az egyik Állandó NATO Akna Mentésítő Csoport aknakeresőit felvonultatják előkészítő útvonal vizsgálatok végzésére; kíséretet biztosít kijelöl hajóknak a Gibraltári-szoroson keresztül, ha szükséges, és fejlessze a folyamatos Mediterrán Párbeszédet és más, kétoldalú és többoldalú kapcsolatok előmozdítására szolgáló NATO-programokat.

A járőröző NATO haditengerészeti egységek és repülőgépek nap mint nap „hívják” a Földközi-tengeren haladó kereskedelmi hajókat azaz kapcsolatba lépnek velük és kikérdezik őket. Felkérlik őket, hogy azonosítsák magukat és tevékenységüket. Ezt az információt azután továbbítják mind az CC-MAR Nápolynak, mind pedig a NATO Hajózási Központjának az angliai Northwoodba. Ha bármi szokatlannak vagy gyanúsak tűnik, akkor 15 és 20 fő közötti létszámú, különlegesen képzett személyekből álló csapatok szállhatnak a hajó fedélzetére, hogy megvizsgálják az okmányokat és a rakományt. Ha hiteles hírszerzési információ vagy szilárd bizonyíték van bármilyen terrorizmussal kapcsolatos tevékenységre, akkor az Endeavour Harci Kötelék készen áll arra, hogy felvonuljon a területen és megtegyen minden szükséges intézkedést, az Észak-atlanti Tanács engedélye alapján.

²⁰ Cesaretti: i.m.

Az évek során az *Active Endeavour* egyre inkább információ és hírszerzés alapú műveletté alakult át a szövetségesek és a Földközi-tenger körüli országok által a tengeren összegyűjtött adatok megosztása révén.²¹ A napjainkig elért információ megosztási szint szilárd alapot biztosít, amelyre építeni lehet a jövőben. A cél egy sokkal hatékonyabb információ gyűjtő és elemző rendszer kifejlesztése és a hadművelet jellegének a hírszerzés adatokkal támogatottról hírszerzés által vezéreltté alakítása.

Irak²²

²¹ Cesaretti: i.m.

²² UK Forces in theatre (as at 1 June 2007)

"List of UK units deployed to the theatre of operations plus links to Coalition information.

The UK sea component includes the Royal Navy vessels currently on duty in the Gulf:

- UK Maritime Component Commander (UKMCC) Bahrain
- Command Task Force 158
- HMS Cornwall
- HMS Enterprise
- RFA Bayleaf (Fleet Support Tanker)
- Two Mine Countermeasures vessels
- Naval Transition Team (NaTT) (Royal Navy/Royal Marines)

The UK Land component includes the following British Army units deployed in Iraq:

- 1 Mechanised Brigade Headquarters and Signal Squadron (215 Signal Squadron Royal Signals)
- 2 x squadrons from the Household Cavalry Regiment
- The King's Royal Hussars
- 2 x squadrons from the 2nd Royal Tank Regiment
- 1st Battalion Irish Guards
- 1 x company from 1st Battalion The Royal Welsh
- 2nd Battalion The Royal Welsh
- 4th Battalion The Rifles
- 1st Regiment Royal Horse Artillery
- 22 Engineer Regiment
- 1 x squadron from 23 Pioneer Regiment Royal Logistic Corps
- 3 Logistic Support Regiment Royal Logistic Corps
- 1 x Company from 6 Battalion Royal Electrical and Mechanical Engineers
- Bravo (16) Close Medical Support Squadron, 3 Close Support
- Medical Regiment Royal Army Medical Corps
- 158 Provost Company 3rd Regiment Royal Military Police
- 22 Battery, 32 Regiment Royal Artillery
- 34 Field Hospital Royal Army Medical Corps

The UK air component deployed includes the following Royal Air Force units:

- 845 Naval Air Squadron - Sea King Mk4
- Detachment from 652 Squadron Army Air Corps (Lynx)
- 1419 Flight - Merlin flight
- No 1 Squadron (RAF Regiment)
- 4 Force Protection Wing
- 120/201 Squadron - Nimrod MR2
- 51 Squadron - Nimrod R1
- 814 Naval Air Squadron - Merlin
- 216 Squadron - Tri-Star

Az iraki multinacionális erők (Multi-National Force) az iraki kormány formális kérésére tartózkodik az országban, s a mandátumot az ENSZ BT 1723-as határozata biztosítja a számukra.

Az MNF-I az iraki kormány együttműködésével az iraki biztonsági erők szervezésében, képzésében és eszközökkel ellátásában vesz aktívan részt. Összesen 25 ország vesz részt az MNF-I-ben.²³ A cél egy olyan biztonsági környezet előállítása, amely lehetővé teszi majd a biztonsági feladatok iraki erők általi ellátását, s a korábbi Husszein-rezim extremistái, illetve a külföldi terroristák elleni műveletek indítását. Az MNF-I feletti parancsnokságot és ellenőrzést (command and control) az USA vezetésű iraki multinacionális csapatok (Multi-National Corps Iraq- MNC-I) gyakorolják, gagdadi főhadiszállással.

Az MNC-I tevékenysége hat földrajzi régióban zajlik, mindegyikben egy saját MNF főhadiszállással. Az Egyesült Királyság Irakban a dél-keleti multinacionális divíziót – benne pl. a második legnagyobb iraki várossal, Basrah-val – vezeti, s a brit erőkön kívül ausztrál, román, dán, cseh és litván csapatok feletti parancsnokságot lát el.

Hét tartományban – Muthanna, Dhi Qar Maysan, Najaf, Erbil, Sulaymaniyah és Dohuk – az ellenőrzés és a biztonságért való felelősség az irakiak kezében van, de a koalíciós erők továbbra is támogatást nyújtanak az iraki biztonsági erők számára.

A brit hadműveletek az amerikai vezetésű MNF-I részeként Operation TELIC fedőnév alatt zajlanak. Irakban jelenleg mintegy 5.500 brit katona

-
- No 32 (The Royal) Squadron - HS125 /BAE146
 - 617 Squadron - Tornado GR4
 - 24 Squadron/ 30 Squadron - Hercules C130 J
 - 101 Squadron - VC10 C1K Tanker/transport"

Forrás:<http://www.mod.uk>

²³ In total 25 Countries contribute to the MNF-I: Albania, Armenia, Australia, Azerbaijan, Bosnia-Herzegovina, Bulgaria, Czech Republic, Denmark, El Salvador, Estonia, Georgia, Japan, Kazakhstan, Latvia, Lithuania, Macedonia, Mongolia, Poland, Romania, Slovakia, Singapore, South Korea, Ukraine, UK, and the US.

Forrás:<http://www.mod.uk>

A Geopolitikai Tanács Alapítvány Műhelymunkák sorozatában megjelent tanulmányok:

- 2006/1 A NATO szerepe a béketámogatásban
- 2006/2 A NATO és Oroszország együttműködése
- 2006/3 A NATO új tagjainak feladatai
- 2006/4 Az Európai Unió viszonya a NATO-n belül
- 2006/5 Magyarország lehetséges szerepe a NATO válságkezelő műveleteiben
- 2006/6 Csúcstechnológiák a jövő harcászati kommunikációjában
- 2006/7 A légierő megváltozott szerepe a 21. század hadviselésében
- 2006/8 A NATO és Ukrajna együttműködése
- 2006/9 A NATO haditengerészeti erőinek szerepe a terrorizmus elleni küzdelemben
- 2006/10 A NATO új feladatai Afganisztánban
- 2006/11 - NATO and the Balkans, a helping hand
- The Usage of Hungarian Forces in the Future NATO Operations
- 2006/12 A NATO szerepe a terrorizmus elleni harcban: lehetőségek és kihívások

2007/1 A Cseh Köztársaság a terrorizmus elleni harcban – Csorba Kata

2007/2 A NATO szerepe a nemzetközi terrorizmus elleni harcban – az Amerikai Egyesült Államok politikai vetületének feldolgozása – Csáki Csaba

2007/3 A NATO és a terrorizmus elleni harc politikai vetületei Törökországban-Ország-Krysz Axel

2007/4 A NATO és a terrorizmus elleni harc politikai vetületei Olaszországban – Szép László ezredes és Antonino INTURRI alezredes

2007/5 A NATO szerepe a nemzetközi terrorizmus elleni harcban – a jelentősebb tagországok politikai vetületének feldolgozása: Németország – Csáki Csaba

2007/6 A NATO szerepe a nemzetközi terrorizmus elleni harcban – az Egyesült Királyság politikai vetületének feldolgozása - Peterdy Viktória

2007/7 Kanada és a nemzetközi terrorizmus elleni harc – Dr. Habil. Krajnc Zoltán mérnök alezredes

2007/8 A nemzetbiztonsági szolgálatok hatékonysága a XXI. században – tanulmánykötet – szerkesztette: Dr. Pintér István

A Külügyminisztérium támogatásával,
a Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány megbízásából készült 2007.

HU ISSN 1788-7895

ISBN: 978-963-9816-17-6

Készült: 100 példányban

A kiadásért felel: Dr. Pintér István

Nyomdai munkák: CPD Copy Kft.